

УДК 378.311

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН АГРАРНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**О.М.Джеджула, Н.А.Гулько**

Анотація. У статті розглядається проблема підготовки кваліфікованих викладачів технічних дисциплін в університетах аграрного профілю.

Ключові слова: викладач технічних дисциплін, технічне знання, професійна компетентність, професійні вміння.

Аннотация. В статье рассматривается проблема подготовки квалифицированных преподавателей технических дисциплин в университетах аграрного профиля.

Ключевые слова: преподаватель технических дисциплин, техническое знание, профессиональная компетентность, профессиональные умения.

Summary. In the article some peculiarities of professional activity of teachers of technical disciplines in agrarian universities are presented.

Key words: teacher of technical discipline, technical knowledge, professional competence, professional skills.

Постановка проблеми. Глобалізація світової економіки та впровадження інформаційних технологій докорінно змінюють діяльність інженера в аграрному секторі виробництва. Соціальні та економічні зміни висувають нові вимоги до підготовки інженерних кадрів аграрного профілю та суттєво впливають на професійну діяльність викладачів технічних дисциплін аграрних університетів. Сьогодні викладач технічних дисциплін повинен бути добре обізнаним не лише з дисципліною, що викладається, а й бути зорієнтованим на формування професійної компетентності майбутнього інженера. Це вимагає глибоких фахових знань, розвинутого просторового та технічного мислення, обізнаності у переходовій техніці та технологіях аграрного виробництва, оволодіння інноваційними методиками викладання, належного рівня педагогічної майстерності. Проте відомо, що здебільшого викладачами технічних дисциплін аграрних університетів стають випускники цих університетів, які не мають достатньої психолого-педагогічної підготовки, – це зумовлено орієнтацією аграрних університетів. Так зокрема магістри, що навчаються за спеціальністю «Механізація сільського господарства» у Вінницькому національному аграрному університеті з усіх дисциплін психолого-педагогічного циклу вивчають лише дисципліну «Педагогіка». На цей курс відведено всього 54 години, що є мізерним порівняно з кількістю годин з цієї дисципліни, наприклад, для майбутнього вчителя трудового навчання. Вони вивчають цей курс упродовж 108 годин і, крім того, у підготовку входить вивчення таких дисциплін, як «Вікова та педагогічна психологія», «Методика виховної роботи» та «Основи педагогічної майстерності».

У зв'язку з цим виникає проблема у підготовці кваліфікованих викладачів технічних дисциплін, здатних проводити заняття з використанням сучасних методик, які будуть здатні ознайомлювати своїх студентів з сучасною технікою та технологіями аграрного виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розв'язання важливих питань професійної підготовки майбутніх спеціалістів розкриті в працях Т.В.Васильєвої, В.С.Гапоненка, А.І.Дьоміна, Г.Є.Левченка, П.Г.Лузана, Н.Г.Ничкало, В.А.Семиченко, В.К.Сидоренка, В.В.Олійника, П.М.Олійника, О.М.Пехоти, Д.О.Тхоржевського.

В.О.Зайчук працює над удосконаленням змісту і форм підготовки майбутніх спеціалістів у середніх спеціальних навчальних закладах України. Проблема активізації навчання у вищому аграрному навчальному закладі є предметом дослідження П.Г.Лузана. М.В.Миронюк вивчає професійну спрямованість вивчення математики в ПТУ сільськогосподарського профілю. Наукові праці П.М.Олійника спрямовані на обґрунтування теоретико-методологічних засад наступності в системі неперервної професійної сільськогосподарської освіти. Методичні основи навчання студентів управлінню сільськогосподарськими машинами на прикладі підготовки студентів інженерного та агрономічного профілів досліджує І.І.Паламар. Проблема вдосконалення практичної підготовки студентів аграрного технічного коледжу знайшла своє відображення в працях В.І.Рябця. О.І.Скнар розглядає шляхи вдосконалення форм і методів навчання в сільськогосподарських технікумах.

Дослідженням змісту професійно-педагогічної діяльності займається В.Безрукова, Н.Глуханюк, Р.Гуревич, О.Коваленко, Н.Ничкало; дидактичні основи підготовки інженерів-педагогів висвітлені в

працях Н.Брюханової, П.Кубрушко, В.Нікіфорова, В.Соколова та ін. Важливою для нас є робота Л.Тархан, яка досліджує теоретичні та методичні основи формування компетентності майбутніх інженерів-педагогів. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень у галузі теорії і практики аграрної освіти, проблема професійної підготовки майбутніх викладачів технічних дисциплін у процесі навчання загальнотехнічним дисциплінам в умовах вищого аграрного навчального закладу потребує спеціального дослідження.

Цілі статті. Дослідити специфіку підготовки викладачів технічних дисциплін та особливостей їх професійної діяльності у ВНЗ аграрного профілю.

Виклад основного матеріалу. Професійна діяльність викладача полягає в тому, щоб цілеспрямовано навчати, виховувати та розвивати студентів. Ці процеси відрізняються від педагогічної діяльності в школі тим, що при спілкуванні з дорослими слід враховувати їх світогляд, вироблені звички та особистісні переконання. Викладач повинен застосовувати такі методи, які будуть розвивати молодь, враховуючи її інтереси та здібності. Можна дійти висновку, що викладачі постійно аналізують, які саме методи та засоби навчання використовувати.

В підготовці інженерних кадрів провідна роль відводиться викладачам технічних дисциплін. Тому сучасній вищій технічній школі потрібні викладачі, які будуть здатні використовувати сучасні методи навчання, інформаційні технології та різноманітні підходи до своєї викладацької діяльності. Метою вивчення технічних дисциплін для студентів є підготовка до майбутньої технічної діяльності на основі інтегрованих знань, які формують у студентів відповідну технічну картину світу. Як показує досвід, успішність діяльності людей, що мають справу з технікою, залежить не лише від їхньої професійної освіти, але й від того наскільки сформована у них духовна, соціально-психологічна та фізична культура, розвинена уява, здатність формулювати завдання та вирішувати проблеми, розвивати особистісні якості, які допоможуть колективній діяльності та ін.

На думку О.О.Євдокімової для професійного становлення викладача потрібні не лише висока професійна кваліфікація та компетентність, але й ряд якостей, наприклад педагогічна спрямованість та особистісно-ділові якості (відповідальність, сумлінність, креативність, адекватна самооцінка, культура поведінки та ін.). Все це формує вершину розвитку викладача, тобто його педагогічну майстерність [1, с. 83].

Належний рівень професійної діяльності педагога заключається в:

- 1) педагогічно-гуманістичній спрямованості особистості викладача, в якій він проявляє інтереси, життєві ідеали, суспільно значущу позицію;
- 2) педагогічних знаннях, зокрема знаннях з предмета та методики викладання;
- 3) знаннях педагогіки та психології;
- 4) педагогічних здібностях (комунікативні та соціально-перцептивні, емоційний настрій та ін.);
- 5) педагогічній техніці (вміння керувати своїм фізичним та емоційним станом, володіти мімікою, мовою та іншими засобами впливу на особистість та колектив) [6].

Інші вимоги висувуються такими вченими, як Н.П.Волкова та А.І.Кузьмінський, які переконані, що викладач повинен мати високий рівень:

- професійної компетентності (знання в своїй галузі, креативність та ін.)
- педагогічної компетентності (знання педагогіки, психології та методики викладання);
- комунікативної компетентності (володіння рідною та іноземними мовами, прийомами міжособистісного спілкування та ін.);
- соціально-економічної компетентності (знання процесів розвитку та функціонування суспільства, обізнаність у сферах економіки, соціології) [5, с. 4].

На думку В.В.Кулешової пріоритетними професійними вміннями викладачів технічних дисциплін є:

- вміння вивчати та аналізувати науково-технічну літературу з метою самоосвіти, організовувати практичну діяльність студентів;
- складати глосарій дисципліни;
- вміло користуватись всіма поняттями з даної галузі знань;
- аналізувати труднощі в навчальній діяльності студентів;
- коригувати власні помилки;
- формулювати цілі навчальної дисципліни та кожного окремого заняття;
- здійснювати психолого-педагогічне дослідження, самого процесу викладання, так і студентів загалом [3, с. 3].

Інші вимоги до діяльності наводить Курок В.П., вказуючи, зокрема, на необхідність знань наукових основ техніки, основ проектування та конструювання, закономірностей будови та принципу дії технічних пристроїв, виконання розрахунків, орієнтацію в науково-технічній інформації, вміння

розробляти демонстраційний матеріал (наприклад, моделі або плакати та ін.) [4]

На думку С.С.Єрмакової, потрібно інтегрувати педагогічні та технічні знання, для того щоб утворити одну методологічну основу. Педагогічні знання є системою, що має вихід на всі сфери людської діяльності. І оскільки техніка входить в наше життя досить активно, то це слугує підґрунтям для виокремлення в структурі технічного знання техніко-педагогічних знань як різновиду соціально-технічних [2].

Викладачі технічних дисциплін відрізняються від викладачів гуманітарних дисциплін своєю спрямованістю на технічні об'єкти та технологічні процеси – технічним мисленням. З появою певного об'єкта техніки одразу потрібно визначитись, як його використовувати, ремонтувати, вдосконалювати, а це вимагає розробки специфічних методів пізнання та осмислення.

Звичайно, основна відмінність у професійній діяльності викладачів технічних дисциплін та викладачів інших напрямків – об'єкт знань. Для викладачів технічних дисциплін на чільному місці – технічне знання. Особливість технічного знання в першу чергу пов'язана з предметом знань – об'єкти техніки та технологічні процеси, мисленнєві, м'язові й предметні операції з технічними об'єктами або технічними поняттями з метою отримання нових технічних знань. Якщо ж говорити про співвідношення між технічними знаннями та технічним мисленням, то їх зв'язок полягає в тому, що мислення користується знаннями для створення певних алгоритмів.

На думку Є.В.Дегтярьова, технічне знання має два аспекти, а саме операційний та предметний. Предметний аспект включає в себе суб'єктно-об'єктне співвідношення, де об'єкт – технічні об'єкти, а суб'єкт – людство загалом. В свою чергу, предметом операційного аспекту є операції (розумові, предметні та інші). У межах операційного аспекту встановлюються суб'єктно-об'єктні, суб'єктно-суб'єктні та об'єктно-об'єктні взаємодії, що і забезпечує різноманіття технічних операцій. Суб'єктно-суб'єктні відносини можуть розглядатись в нашому випадку як взаємодія викладач – студенти. Тому що ця взаємодія характеризується комунікативною наповненістю. Під час спілкування між викладачем та студентом відбувається обмін технічними знаннями, студенти засвоюють алгоритми дій з конкретними технічними об'єктами, різноманітні види операцій [7].

Досить часто при наявності відповідних здібностей у викладача технічної дисципліни відбувається трансформація звичайних технічних знань у науково-технічні, що підвищує вірогідність появи нового технічного винаходу.

Переважаючі викладачі технічних дисциплін у ВНЗ, зокрема й в аграрних вишах, не мають педагогічної освіти. Як відомо, професіоналізм будь-якого викладача полягає в тому, що він здатний не лише навчати студентів свого предмета, але й спроможний до творчо мислити, систематично професійно зростати й підвищувати кваліфікацію, а головне він спроможний задовольняти зростаючі потреби суспільства. Саме завдяки цьому вкрай необхідне створення структури та змісту професійно-педагогічної підготовки викладачів технічних дисциплін.

Висновки. Отже, в сучасних умовах, які характеризуються глобалізацією, конкуренцією, постійними реформами, все частіше з'являється потреба в новому підході як в організації підготовки викладачів технічних дисциплін в аграрних ВНЗ, так і в змісті технічної освіти. Виникає потреба в розвитку педагогічної майстерності викладачів та в підвищенні їхньої кваліфікації.

Особливостями професійної діяльності викладачів технічних дисциплін аграрних університетів є необхідність інтегрування педагогічних та технічних знань, умінь та навичок, розвинутість технічного та просторового мислення та орієнтація на новітні виробничі технології в аграрному секторі й наявність мотивації до використання набутих знань у начальному процесі.

Ціллю подальшого дослідження буде визначення умов, за яких сформується необхідний рівень педагогічної майстерності майбутніх викладачів технічних дисциплін вищих аграрних закладів та зросте їхня професійна компетентність.

Література

1. Євдокімова О.О. Педагогічна майстерність викладачів вищої школи і фактори, що впливають на її формування. – Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПНУ. Проблеми загальної та педагогічної психології, т. XII, ч.2 – 83 с.
2. Єрмакова С.С. Специфіка професійно-педагогічної підготовки викладачів вищих технічних дисциплін [Електронний ресурс]. <http://www.ukrdeti.com/firstforum/h13.html>
3. Кулешова В. В., Особливості професійної діяльності викладача технічних дисциплін у вищій школі. – [Електронний ресурс] http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Pfto/2012_24/files/P2412_60.pdf –3 с.
4. Курок В.П. Сучасні тенденції викладання інженерних дисциплін майбутніми вчителями трудового навчання / В.П. Курок // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – 2008. – №1. – С. 81–84.

5. Стукало О.А. Особистість викладача вищого навчального закладу у системі професійної компетентності. [Електронний ресурс] http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nvnau_ppf/2010_155_2/10soa.pdf – С.4-6
6. Ткачук С. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів трудового навчання/ Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини /– Умань, 2010. – Ч. 3. –270 с.
7. Вестник Челябинского государственного университета. 2009. № 33 (171). Философия. Социология. Культурология. Вып. 14. – С. 100–102.